

наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 41 (1192) 8 КАСТРЫЧНІКА 2014 г.

Дараўгія сябры "Нашага слова"!

У гэтым квартале мы маём значнае павелічэнне падпіскі ў асобных раёнах. Гэта вынік акцыі "Бліжай да чытача", у ходзе якой на газету былі падпісаны 318 школ краіны. Разам з тым у многіх раёнах папрацавалі і актыўісты ТБМ. Дзякуюсім, што прыклаў сілы да справы падпіскі, асабліва ў Менску, Берасці, Дзятлаве, Паставах. Разам з тым зноў з'явіліся раёны, куды не паступае ніводнага нумара.

Ліпень Каstryчнік

Ліпень Каstryчнік

Берасцейская вобласць:	Ст. Дарогі р.в.	1	1		
Баранавічы р.в.	15	58	Стойбцы р.в.	5	5
Бяроза р.в.	10	10	Узда р.в.	2	2
Белааэзёрск р.в.	1	1	Чэрвень р.в.	2	3
Бярэсце гор.	11	13	Усяго:	352	483

Віцебская вобласць:	Гомельская вобласць:
Бешанковічы р.в.	Буда-Кашалёва
Браслаў р.в.	Брагін р.в.
Віцебск гор.	Ветка р.в.
Віцебск РВПС	Гомель гор.
Верхнедзвінск р.в.	Гомель РВПС
Глыбокое р.в.	Добруш р.в.
Гарадок р.в.	Ельск р.в.
Докшыцы р.в.	Жыткавічы р.в.
Дуброўня р.в.	Жлобін гор.
Лёзна р.в.	Калінкавічы гор.
Лепель р.в.	Карма р.в.
Міёры р.в.	Лельчицы р.в.
Наваполацк гор.	Лоеў р.в.
Орша гор.	Мазыр гор.
Полацк гор.	Акциябарскі р.в.
Паставы р.в.	Нароўля р.в.
Расоны р.в.	Петрыкаў р.в.
Сянно р.в.	Рэчыца гор.
Талачын р.в.	Рагачоў гор.
Ушачы р.в.	Светлагорск гор.
Чашнікі р.в.	Хойнікі р.в.
Шаркоўшчына р.в.	Чачэрск р.в.
Шуміліна р.в.	Хойнікі р.в.
Усяго:	Усяго:
112	192
112	192

Менская вобласць:	Гарадзенская вобласць:
Беразіно р.в.	Бераставіца
Барысаў гор.	Ваўкавыск гор.
Вілейка гор.	Воранаўка р.в.
Валожын гор.	Гародня гор.
Дзяржынск р.в.	Гародня РВПС
Клецк р.в.	Дзярлава р.в.
Крупкі р.в.	Зэльва р.в.
Капыль р.в.	Ёўе р.в.
Лагойск	Карэлічы р.в.
Любань р.в.	Масты р.в.
Менск гор.	Наваградак гор.
Менск РВПС	Астравец р.в.
Маладечна гор.	Ашмяны р.в.
Мядзель р.в.	Смаргонь гор.
Пухавічы РВПС	Слонім гор.
Нясвіж р.в.	Свіслач р.в.
Смалявічы р.в.	Шчучын р.в.
Слуцк гор.	Ліда
Салігорск гор.	Усяго:
10	11
1	1
5	6
2	23
6	6
2	1
241	275
11	9
12	13
6	24
3	3
2	3
1	1
8	21
8	23
ISSN 2073-7033	Магілёўская вобласць:
9772073703003 >	Бабруйск гор.
Усяго на краіне: 810 1200	Бялынічы р.в.
	Быхаў р.в.
	Глуск р.в.
	Горкі гор.
	Дрыбін р.в.
	Кіраўск р.в.
	Клічаў р.в.
	Клімавічы р.в.
	Касцюковічы р.в.
	Краснаполле р.в.
	Крычаў р.в.
	Круглае р.в.
	Мсціслаў р.в.
	Магілёў гор.
	Магілёў РВПС
	Асіповічы гор.
	Слаўгарад р.в.
	Хоцімск р.в.
	Чэркаў р.в.
	Чавусы р.в.
	Шкліў р.в.
	Усяго:
	62 66

"Добра, на расейской мове мы практична ўсе размаўляем. Але на беларускай мове, скажам ичыра, у побыце, дома мы размаўляем менш. Дык, можа, трэба ў школе на карысць беларускай мовы даць адну гадзіну, а не англійскай?"

Аляксандар Лукашэнка.

У Менску адкрыліся курсы беларускай мовы для дзяцей

Першыя заняткі бясплатных курсаў па беларускай мове для дзяцей мове "Мова нанова дзеткам" для дашкольнікаў прайшлі 5 кастрычніка ў галерэі сучаснага мастацтва "Ў" у Менску.

Ініцыятары праекту падзялілі ахвочых павучыцаў на курсах на дзве групы: да пяці гадоў і ад пяці гадоў да пачатку школы. Заняткі для іх прайшлі адзін за адным. У першую групу прывялі сваіх дзяцей прыкладна дваццаць бацькоў, і прыкладна гэтулькі ж - у другую.

Заняткі актыўна ідуць 30 хвілін, пасля чаго дзяцем прапаноўваецца 15 хвілін паглядзець беларускамоўныя мультфільмы.

130 гадоў з дня нараджэння Францішка Грынкевіча

Францішак Грынкевіч (5 кастрычніка 1884, в. Новы Двор Сакольскага пав. Гродзенскай губерні, цяпер Падлескае ваяводства Польшчы - 26 ліпеня 1933, Гародня) - каталіцкі святы. Брат лекара-психіяtra і беларускага грамадскага дзеяча Станіслава Грынкевіча.

Пачатковую адукацыю атрымаў у Навадворскай народнай школе. Скончыў гімназію ў Гародні. У 1901-1905 гг. вучыўся ў Віленскай духоўнай каталіцкай семінары. З 1919-1906 прадоўжыў навучанне за свой кошт у Мітрапалітальнай духоўнай каталіцкай акадэміі ў Пецярбургу, дзе сутрэу сярод выкладчыкаў і студэнтаў свядомых беларусаў (лектар Б. Эпімах-Шыпіла, студэнты А. Лісоўскі і Г. Бета). На адной са студэнцін сходак у 1905 г. выступіў з рефератам, прысвечаным беларускаму адраджэнцкаму руху. У 1907-1909 гг. вучыўся за мяжой у Інсбруку (Аўстрыя) і Мюнхене (Германія). Пасвячаны ў святы ў 1907 г. Душпастырскую дзеянасць распачаў у 1909 г. як настаўнік Закона

На прыканцы Першай световай вайны адышоў ад адкрытай беларускай грамадскай і асветнай дзеянасці, стаў прыхільнікам краёвага руху.

У 1932 Ф. Грынкевіч прызначаны капеланам касцёла ў Гародні. Пераклаў з лацінскай мовы на беларускую "Часіны Прачыстай Дзевы".

Памёр 26.7.1933 у Гародні. Пахаваны каля капліцы на старых каталіцкіх могілках.

Вікіпедыя.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003 >

Усяго на краіне: 810 1200

Можна будзе здаваць на правы па-беларуску ... праз пэўны час

Грамадскіе аб'яднанні

Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны
 220034, г. Мінск авл. Румянцава, 13, тэл. 284-85-11, раздзелы рахунак
 № 3015741233011 у ЦБП, № 539 ААТ "Белінвестбанка", г. Мінск, код 739

9 верасня 2014 № 140

Начальніку ўпраўлення ДАІ
 МУС Рэспублікі Беларусь
 палкоўніку міліцыі
 Ю.А.Літвіну
 вул. Грушайская, 7,
 220036, г. Мінск

Паважаны Юрый Аляксандравіч!

У ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" звязтаюца грамадзяне са скаргамі на тое, што яны не маюць магчымасці здаваць на дзяржаўнай беларускай мове экзамены на права кіравання аўтамабілем. Нам не зразумела, чаму склалася такая сітуацыя. Як нам вядома, узоры экзаменацыйных білетаў існуюць як на беларускай, так і на рускай мовах. "Правілы дарожнага руху" на беларускай мове былі выдадзены ў 2012 г. з адабрэння Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Аўташколы забяспечаны навучальными праграмамі, якія дазваляюць выбраць беларускую мову.

Присім Вас звязнуць увагу на гэтае пытанне і забяспечыць права грамадзян карыстацца дзяржаўнай беларускай мовай падчас здачи экзаменаў на права кіравання аўтамабілем у сістэме ДАІ.

Пры неабходнасці гатовы аказаць кансультатыўную дапамогу.
 З павагай,
 Старшыня ТБМ

А. Трусаў.

Міністэрства ўнутраных спраў
 Рэспублікі Беларусь

Міністэрство внутренних дел
 Республики Беларусь

Управление Государственной
 автомобильной инспекции

ул. Грушайская, 7, 220036 г. Минск

тел. (017) 218 76 35, факс 227 08 87

«99» верасня 2014г. № 22/ 19763

Старшыні
 ГА "Таварыства беларускай мовы
 імя Францішка Скарыны"
 Трусаў А.А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

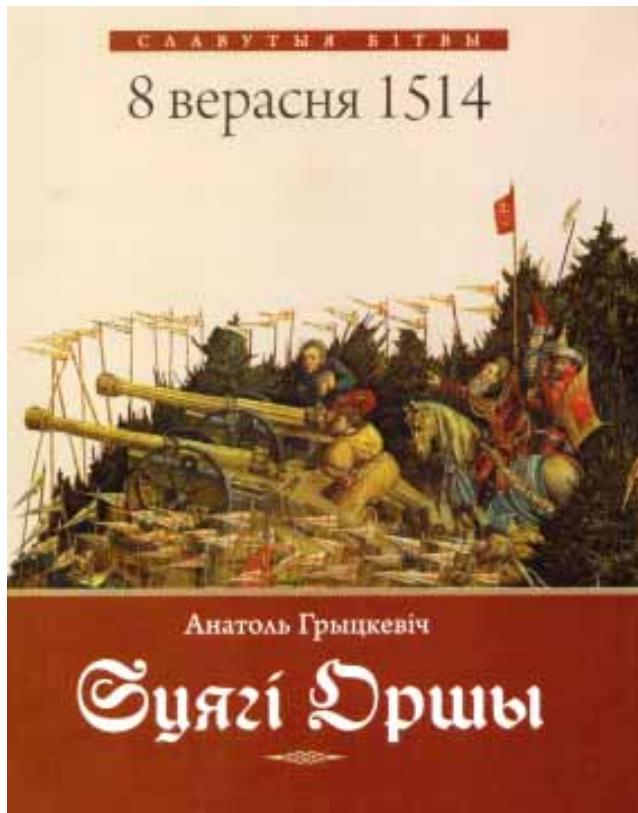
Паведамляю, што Ваш зварот разгледжаны ва ўпраўленні ДАІ МУС Рэспублікі Беларусь.

Наяўнае на сённяшні дзень праграмнае забяспеччэнне не дазваляе ажыццёўляць прыём кваліфікацыйных экзаменаў на права кіравання механічнымі транспартнымі сродкамі на беларускай мове, разам з тым просьба, выкладзеная ў Вашым звароце, ужо знаходзіцца на разгледжані кіраўніцтва ўпраўлення ДАІ і будзе рэалізавана ў ходзе далейшай мадэрнізацыі адпаведнага праграмнага забяспеччэння.

Намеснік начальніка ўпраўлення

А.В. Цагельнік.

"Сцягі Оршы"

78 гадоў без роднай школы

Нядзяўна ў культурнага-грамадскім і літаратурным месячніку "Летатіс" за 1936 год (№ 4-8) прачытаў верш заходнебеларускага паэта з Дзятлаўшчыны Пятра Граніта (Івана Івашэвіча). Верш называецца "Са школы". Прычытаў я, браткі, гэты верш, напісаны 78 гадоў таму, і прыйшоў да высновы, што ён змястоўна зусім не састарэў, а наадварот сёння вельмі актуальны. Нават не менш, чым у тых 1930-я гады, калі Заходняя Беларусь была пад Польшчай.

На дніх сустракаю ў Слоніме жанчын, дзеткі якіх займаюцца ў беларускамоўных класах гарадскіх школ. Дык яны са здзіўленнем і нават з нейкім сполахам распавяляю мне, што другія, трэці і чацвёртыя беларускамоўныя класы горада не забяспечылі яшчэ

беларускім падручнікамі. Прайшоў верасень, а настайнікі робяць ксеракопіі і раздаюць іх дзеткам. А дзеткі так хочуць атрымазаць свае падручнікі і спакойна вучыцца на роднай мове, як усе дзеці іншых краінах свету. Не могу зразумець: ці гэта спецыяльнае робіцца, ці гэта проста абыякавасць тых, хто адказны за забяспеччэнне школ падручнікамі...

І прыгодаўся мне верш Пятра Граніта, які прапануе чытачам "Нашага слова".

Са школы

Грамадой вясёлай
 Дзеці ідуць са школы.
 Разам і Мацейка
 Йдзе, ды не вясёлы.
 Маці са Сцяпанам
 У сынка пытана:
 "Аб чым, скажы, у школе
 Дзетак навучаюць?"
 Смуціцца Мацейка:

"Расказаць не ўмейо,
 Што настайнік кажа -
 Я не разумею.
 Но не нашай мовай
 У школе гутораць...".
 "Праўда, што чужою, -
 Яму бацька ўторыць, -
 Але не смущіся,
 А чакай цярпіўі:
 Завітае доля
 І да нас шчасліва.
 Хутка ўжо здабудзем
 Школу ў роднай мове,
 Тады зразумееш
 Ты усё даволі...".

78 гадоў прашло, а дзеці, унукі і праўнукі Мацейкі ў Беларусі ніяк не могуць зразумець тое, аб чым казаў Мацейка бацька - герой верша Пятра Граніта, а таксама дачакаца тae светлае пары, калі мы "здабудзем школу ў роднай мове".

Сяргей Чыгрын.

А дзе гістарычныя беларускія назвы КРАШЫН, АЛЬСЕВІЧЫ?

Сёння ранкам накіраваўся на чыгуначны прыпынак "Локомотивное депо" ў г. Баранавічы, што там назва па-рускай, і што билеты прадаюцца на рускай жа, здзіўлення ў мяне не было, бо на чыгунцы не шануецца беларускую мову - гэта агульнавядома. Што мяне зацікаўла, дык: "С 1 сентября остановки "Крошино" переименованы на "Ольсевічи", а "Победа" - у "Крошино" (вёска з гістарычнай беларускай назвай Крашын, сучасна - і калі ехаць з Баранавічай перад ёю - Альсевічы).

Шмат пісаў я аб вяртанні спрадвечнай назвы Крашын вёсцы Крошин, чыгуначнай станцыі (припынку) Крошин - Альсевічы. Гэта даўніе пасяленні Крашын зараз знаходзіцца калі 15 км ад Баранавічай, а найбліжэй стала вядомае сваім бунтамі саўладчы імачыць белапольскі броненязыкі, то ён са сваімі сябрамі і прыхільнікамі перад ім разбраў рэйкі, яго выдаў мясцовыя паліцікі. Патрыёта-беларуса не-людзь акупацыйная схапіла і пачала яго катаваць, але ні калёнае жалеза, ні іголкі над пазногі, ні збіцё аничога польскім катам не далі, тады яны выкалаці яму вочы, пазрывалі спачатку на руках і нагах пазногі, павырвали яму ўсе воласы, адрезалі вушы, нос, а потым адсеклі галаву, ногі і руکі, палавія органы... Усё гэта склалі ў межах Менскам скінулі, там і знайшли парэшткі гэтага героя, які да сюль аніяк не ўшанаваны ў Крашыне.

У верасні 1939 года пасля вызвалення Крашына ад палякаў чамусыці савецкія ўлады пакінулі і вёсцы, і чыгуначнаму прыпынку польскія найменні Крошин і Крошына. Улетку 1941 года сюды прышлі немцы. У Альсевічах яны зрабілі закрытую чыгуначную станцыю, а ў Крашыне будку знеслі, а шыльду ад яе перанеслі ў Альсевічы і дадалі да яе больш буйную шыльду на нямецкай мове. З гэтага моманта цягнікі ў Крашыне (Крошине) не прыпыняліся.

Як усё было раней, я атрымалі веды з розных кропініц, а найбліжэй ад жыхаркі Крашына, зараз яна нябожчы-

ца, Леанарды Вікенцьевны Зімніцкай, яна была першай касіркай паслявеннага адноўленчага праз шмат гадоў чыгуначнага прыпынка ў вёсцы. Гэта дзетка пазнавальна.

Чыгунка ў Крашыне пралягала цераз мясцовыя мотлікі на прыканцы XIX стагоддзя, у польскім акупацыйным часы (1920-1939 гады) у вёсцы стаяла будка, ля якой прыпыняліся цягнікі. Назва гэтага прыпынчага пункта была польская "Крошына". У гэтым пасяленні здзейсніў свой вычын мясцовы жыхар Станіслаў Лукашэвіч, калі ён дазнаўся, што да яго роднага паселішча імачыць белапольскі броненязыкі, то ён са сваімі сябрамі і прыхільнікамі перад ім разбраў рэйкі, яго выдаў мясцовыя паліцікі.

Пасажыры часцяком бlyталіся з гэтымі Крошынамі - і Першым, і Другім, пракліналі і мачярэлі, на чым ёсьць чыгуначнае ведамства. І тады вымушаны быў у справу ўмяшчацца старшыня крошынскага калгаса "Перамога" ("Победа"). Шмат куды ён ездіў па скаргах сваіх калгаснікі, "націскаў", дзе трэба. І на крошынскім чыгуначным прыпынку з'явілася чамусыці новая шыльда "Победа", так сістэма ўвекавечыла яго працу ў калгасе "Перамога" ("Победа"). А госці, камандзіровачныя, такія разазвы, як я, іншыя пасажыры як бlyталіся, так тое і працягвалі рабіць.

Шмат каму з чыноўнікамі Баранавіцкага раёна былі не да спадобы працоўнага заўважыць аднаго з самых перадовых калгасаў і яго заможных крошынян, зайдзросці славе Героя Сацыялістычнай Працы А.А. Мацноўскага - яны змянілі спецыяльнае назыву "Перамога" на польска-расійскай назову СПК "Крошын".

Раз не стала "Перамогі" ("Победы"), стала на чарзе змена назыв і чыгуначнай станцыі "Победа", з 1 верасня 2014 года замест "Победы" з'явілася назва ў Крашыне на чыгунцы "Крошин", а ў Альсевічах - "Ольсевічы".

А дзе ж беларускія назывы "Крашын", "Альсевічы"? *Mihael Urynski.*

Таямніца вобліку яго

Дмытру Паўлычку - 85

"Бо мова то не гук, а думка непакорных..."

Добра запомніўся такі радок з верша Дмытрыя Паўлычкі ў перакладзе Эдуарда Акуліна. Многія літаратары перастваралі творы "нашага вялікага пабраціма", як называў Паўлычку Ніл Гілевіч. Перакладаў і Ніл Сымонавіч, які толькі на два гады маладзейшы ад Дмытрыя і на два вераснёўскія дні "старэйшы": нарадзіўся 30.09.1931 года. А лявянін нарадзіўся 28 верасня 1929 года. Вось некалькі праменьшыкаў з багатай яго біографіі. Ён - паэт і паэт-песеннік, перакладчык, крытык, публіцыст, палітычны дзеяч, дыпломат. Заслужыў званне Героя Украіны з уручэннем ордэна Дзяржавы. Двойчы кавалер ордэна Яраслава Мудрага...

А наш народны паэт Ніл Гілевіч называў Дмытрыя Грамадзянінам, Патрыётам, волатам творчага духу, рыцарам братэрства. Заслужаная пахвала, бо Дмытрыя Паўлычка перакладаў творы Я. Купалы, А. Кульшова, П. Панчанкі, М. Танка, Р. Барадуліна, Н. Гілевіча, Г. Бураўкіна... На яго пастычным падрахунку і анталогіі "Сусветны санет", куды ўваішлі асобныя санеты Я. Купалы, М. Багдановіча.

І Генадзь Бураўкін не

прамаўляе ў вершы "Вітанне Беларусі":
Ты мой паклон прымі!
Так можа
Народу родны
кланяцца народ!
(Пераклад
Р. Барадуліна.)

... Мы тады чуць-чуць не размінуліся. Я прыехаў у Львоў вучыцца на журналіста ў 1964 годзе, а Дмытрыя Васільевіча у тым жа годзе з Львова пераехаў у Кіеў. И толькі ў ліпені 1968 года ён запыніў мяне пасля чарговага выступлення на Фестывалі мадых паэтаў братніх рэспублік, які праходзіў у горадзе Мікалаеў на Украіне. Падзякаўяне лявяніну за маё ўзгадаванне ціпер ужо і "майм" Львовам. На тым пастычным свяце і атрымаў у падарунак толькі што выдадзены зборнік вершаў Дмытрыя Паўлычкі "Гранослов". Не стараюся даслоўна перакласці яго дароўны надпіс: "Сэргіеві Панізіні, майму беларускаму братові, з любоўю ад першага погляду і з вялікага падзеяю на заўтрашні дзень твайго жыцця і жыцця Беларусі. Д. Паўлычка. Мікалаеў. 8.VII.68".

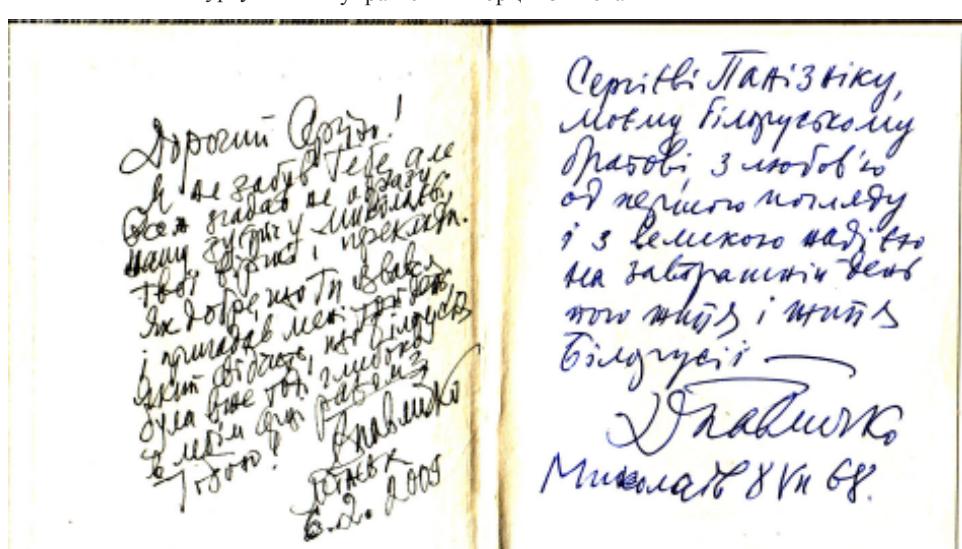
І вось мінула з таго часу больш як сорак гадоў. Два ўкраінскія творцы з Кіева і

чайна, у прэзідзіуме сядзелі паважаныя гасці. Я акуратненька перадаў дарагі мне зборнік так, каб трапіць у руки Дмытрыя Васільевіча. Паглядаю здалёку, як ён ад такой неспадзеўкі здзвівіўся, потым засяродзіўся і ўзяўся за аўтаручку. У перапынку разам з абдымкам я атрымаў "Гранослов" з новым аўтографам:

"Дарагі Сяргею! Я не забываю Цябе, але ўсё ж згадаў не аоразу нашу сустречу ў Мікалаеў, твае верши і пераклады. Як добра, што ты азаўся і прыгодаў мяне той дзень, які сведчыць, што Беларусь была ўжо тады глыбока ў майм сэрцы разам з Табою!"

Д. Паўлычка. Мінск. 6.2. 2009г.

ўстрыймайся ў свой час даць высокую ацэнку творчасці свайго сябра: "Жывы класік, чалавек шматграны і па таленту, і па дасведчанасці, эмацыйнальна яркі паэт".

Можна адшукаць мно-

га выказвання ў Дмытрыя Паўлычкі пра беларусаў, якім ён жадае быць у агульнаеўрапейскай сям'і народаў. Вось як паэт

А пазней украінцы ад Яго чытали мae верши, беларусы Яго верши ў майм перакладзе... И гэта ўсё дзякуючы гранаслову і творцу думак для непакорных.

Сяргей Панізіні.

На здымку: дарчыя надпісы Дмытрыя Паўлычкі на яго зборніку "Гранослов".

РУП "Белпошта" выпусціла маркованую паштоўку да 175-годдзя з часу пабудовы касцёла Ўзвышэння Святога Крыжа ў Менску

Сведкі падзеі

Нацыянальная палітыка 20-х гадоў ХХ ст.

У Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь экспануецца Выставка "Сведкі падзеі. Нацыянальная палітыка 20-х гадоў ХХ ст." Экспазіцыя распавядае пра нацыянальную палітыку ва ўмовах Савецкай улады, якая распрацоўвалася ў вышэйшых органах РКП/б/ і праводзілася з улікам асаблівасцей таго ці іншага рэгіёна. Афіцыйна аб яе правядзенні ў нашай краіне аб'явіла другая сесія ЦВК БССР (1924

г.), прыняўшы пастанову "Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі".

На выставе "Сведкі падзеі. Нацыянальная палітыка 20-х гадоў ХХ ст." прадстаўлены выданні 1920-1930-х гг., якія дапамагаюць раскрыць сутнасць азначанага пракэсу, яго разуменне ў той час, шлях і метады ажыццяўлення, асаблівасці і супяречнасці развіцця, значэнне для маладой беларускай дзяржавы.

Прэс-служба Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь.

Грунвальдскі дух беларускага слова

Сябры і калегі павіншавалі Станіслава Судніка, старшыню Лідскай гарадской арганізацыі ТБМ імя Францішка Скарыны, грамадскага дзеяча, рэдактара газеты "Наша слова" і часопіса "Лідскі летапісец", паэта і перакладчыка з 60-годдзем на творчай сустречы 29 верасня ў Менску.

З прывітальнімі словамі выступілі старшыня ТБМ Алег Трусаў і Алена Анісім. Шчырыя слова падзякі з шматгадовую дзеянасць падстойванні свабоды слова, развіції культурна-асветніцкага беларускамоўнага друку, захаванні гістарычных каштоўнасцяў, патрыятычным выхаванні выказалі юбіляру прафесар Леанід Лыч, пісьменнік і краязнавец Анатоль Валахановіч, паэт і бард Эдуард Акулін і іншыя.

66 нумароў часопіса "Лідскі летапісец", напоўненых гістарычнымі рэканструкцыямі, нарсысамі, архіўнымі матэрыяламі, 850 нумароў "Нашага слова" з жыццяпісамі выбітных асабаў, календарамі знамінальных дат, рэпартажамі з актуальных падзеяў, артыкуламі мовазнаніцай і літаратарапаў, апавяданнямі і вершамі былі выдадзены пад рэдакцыяй С. Судніка за мінулы 17 гадоў.

Прысутныя на вечарыне ў выканаці аўтара прагучала балада пра Міхайлу Гілігінавіча, ваверскага баярина, рыцара Лідскага харугвы, які вярнуўся з пад Грунвальда жывым і фундываў у 1413 годзе касцёл.

Станіславу Судніку на-

гай паэзіі Станіславу Судніку "Літва", выдадзены на Лідзе ў 2011 годзе. Кніга ўключае гістарычныя пасмы і балады "ліцвінскай" тэматыкі, напісаныя аўтарам у розныя гады, а таксама пераклады Яна Чачота, Міхаіла Лермантава, Антонія Гарэцкага і Юліуша Славацкага, Камілі Эміліі Макрэцкай. Гераічную рамантыку твораў, мужны ваярскі дух адзначыў у прамове Міхась Варанец.

На вечарыне ў выканаці аўтара прагучала балада пра Міхайлу Гілігінавіча, ваверскага баярина, рыцара Лідскага харугвы, які вярнуўся з пад Грунвальда жывым і фундываў у 1413 годзе касцёл.

Станіславу Судніку на-

лешаць таксама кнігі "Пагоня

за мову", "Мой Грунвальд", "Лідскі скрыжал", два расійска-беларускія вайсковыя слоўнікі, "Шыхтовы статут Беларускага войска" і падручнік па беларускай стэнаграфії.

Найвышэйшымі каштоўнасцямі беларусаў падпалкоўнік запасу С. Суднік лічыць беларускую мову і беларускую дзяржаву.

Песні на верши грамадскага дзеяча і паэта "Мы нація волі", "Першая "Свабода", "Беларускай зямлі афіэры" і інш. выкананы яго сябар і паплечнік з Ліды Сяргей Чарняк. Сябры ТБМ пажадалі С.В. Судніку поспеху і плену ў дзеянасці і волатаўскага здароўя.

Эла Оліна.

На фота аўтара: Станіслав Суднік і Сяргей Чарняк.

*Да выхаду новай кнігі Алега Труса
“Кароткая гісторыя архітэктуры Беларусі”*

Частка 5. У складзе Расійскай Імперыі (канец XVIII - пачатак XX ст.)

(Праца ў наст. нумары.)

Першай з неафтыя ў атрымала распаўсюджанне неаспраўдная готыка. Яе радзіма - Англія канца XVIII - пачатку XIX ст. Пабудовы ў стылі неаготыкі з'яўляюцца на Беларусі ўжо ў канцы XVIII - пачатку XIX ст. Прыхынам, у нашым краі неаспраўдная готыка прыйшла дэве стады развіція. Першая - першая палова - сярэдзіны XIX ст. - характэрная ў асноўным для палаца-сяздзібай архітэктуры, дзе спалучаліся планіровачныя структуры класіцызму з гатычнай прамалёўкай фасадаў і рознымі элементамі гатычнага дэкору. Фасады гэтых будынкаў заўсёды тынковаліся.

Другая стадыя ў развіціі неаготыкі пачынаецца з сярэдзіны XIX і працягваецца ў канцы XIX - пачатку XX ст., калі на Беларусі пасля муроў-еўскай рэакцыі пачалі вельмі хутка будавацца новыя каталіцкія і лютеранскія бажніцы. Элементы класіцызму цалкам былі адкінуты, поўнасцю адраджаны каркасныя канструкцыі, асабліва шматпрыступковыя контрфорсы і аўтуты. З фасадаў цалкам зникае тынкоўка - сцены і вежы складаюцца з добраабпаланей чырвонай цэглы, прыхын, у аздабленні праёмаў дзвіярэй і вокнаў, ніш і гымсаў франтонаў і прапетаў шырока ўжываюцца профільная цэгла. Найбольш багатыя храмы атрымліваюць вітражы, падлогу з паліваных керамічных плітак, фрэскавы роспіс. Пашыраецца выраб мастицкіх каваных рэчаў - дзвірных замкоў і завесаў, кратагаў балконаў і вокнаў і асабліва каваных палотнаў брам муранных агароджаў, якімі абоносіліся бажніцы і сядзібы. Неагатычныя стылі стаў як бы афіцыйным стылем каталіцкага касцёла на Беларусі. Неагатычныя касцёлы будаваліся на заходнебеларускіх землях аж да 1939 г. Напрыклад, драўляны касцёл у Крэве быў асвячаны ў 1937 г.

К сярэдзіне XIX ст., асабліва пасля паўстання 1863 г., на Беларусі павялічваецца колькасць рускага насельніцтва, у асноўным за кошт вайскоўцаў, чыноўнікаў і духавенства. Яны з'яўляюцца тут сацыяльнай апорай царызму, спрыяюць будаванню праваслаўных храмаў і перабудове некаторых каталіцкіх і юніяцкіх бажніц, што былі зачынены пасля паўстання ў 1830-1831 і 1863-1864 гг.

Каб паказаць пераемнасць рускага дойлідства ад візантыйскай архітэктуры, малітванскасць праваслаўнай царквы пад скіпетрамі расійскіх імператараў, прыдворных архітэктараў распрацавалі розныя варыянты ўзору праваслаўных бажніц. Гэта былі

грувасткія, прысадзістыя пабудовы, фасады якіх літаральна перагружаліся дэкорам, механічна скапіяваным з візантыйскіх храмаў і рускіх бажніц XV і XVI ст.

Ініцыятарам будаўніцтва тыповых цэркваў у псеўдарускім стылі ў гарадах і вёсках Беларусі быў граф Мураёў, пад кіраўніцтвам якога было жорстка задушана паўстанне 1863 г. Гэтыя храмы ў народзе пачалі называць "мураёўкамі".

На мяжы XIX-XX ст. на Беларусі ў цэнтрах губернскіх і вялікіх павятовых гарадоў былі збудаваны вялікія праваслаўныя саборы ў класічным неарускім стылі (Гродна, Менск, Барысаў і г. д.). Мастицкая якасць гэтых бажніц не вытрымлівала нікакіх крытыкі і была прадметам агульнага ганьбовання з боку тагачасных пісьменнікаў і мастацтвазнаўцаў.

Побач з неаспраўднай готыкай і псеўдавізантыйскім стылем у культывам дойлідстве Беларусі ў канцы XIX - пачатку XX ст. склаўся неарманскі стыль як водгук на раманскае дойлідства X-XII ст.

У 90-я гады XIX ст. на Беларусі, як і ва ўсёй Еўропе, запанаваў новы архітэктурны стыль - мадэрн, які існаваў да пачатку Першай сусветнай вайны.

Мадэрн у перакладзе з французскай мовы азначае "найноўшы", "сучасны". Для яго характэрныя багатыя ляпны дэкор з уключеннем стылізавава-ных элементаў готыкі, антычнага і народнага мастацтва, шырокое ўжыванне хвалістага мадэрнскага лінейнага арнаментацыі і сіметрычна-крывалінейнай завяршэнні дзвірных і аконных праёмаў.

У гэтых часах з'яўлялася новыя будаўнічыя матэрыялы і канструкцыі. У першую чаргу гэта цемент, металічная арматура, дабраяцная цэгла, фабрычная дахўка. На цементнай рошчыне з чырвонай цэглы выкладаліся фасады пабудоў, прыхын швы ў муру́цы былі вельмі тонкі і падрэзаны.

Шырока ўжывалася шкло, з якога рабілі нават дахўку. Вырабляліся і вельмі тонкія пляскатая чырвоная дахўка, якая прымацоўвалася да крокваў з дапамогай металічнага дроту. Найбольш мадэрнавых будынкаў захавалася ў Гродна, Магілёве і Гомелі. Гэта жылья камяніцы і адміністрацыйныя гмахі, у першую чаргу банкі. Рысы мадэрну маюць асабнякі і сядзібы і ў вісковай мясцовасці. Архітэктура мадэрну існаваў да пачатку Першай сусветнай вайны і з'яўляецца для нас помнікам буржуазнаму грамадству з яго тэхнічнага-архітэктурнага асяродка.

Абарончыя збудаванні (Бабруйская, Брэсцкая і Гарадзенская крэпасці)

Пасля раздзелаў Рэчы Паспалітай Расійская імперия пачала ўмацоўваць новыя заходнія межы. Аўтаратам праекту па ўмацаванні новых мяжэй імперыі стаў граф Карл Оперман. У 1810 г. ён быў прызначаны кіраўніком будаўніцтва крэпасці ў Дынабургу і Бабруйску. Эталёвы план будаўніцтва Бабруйскай крэпасці склаў Тэадор Нарбут, будучы гісторык, аўтар шматтомнай гісторыі ВКЛ. Бабруйскую крэпасць хацелі зрабіць самай магутнай у Еўропе. Паводле плана Нарбута крэпасць павінна была складацца з сямі палігонаў (баstrychnau) і прыбярэжнага форта, паўднёвую частку ўмацавання складаўось восьмы палігон. Агульная працягласць усіх франтоў (фасадаў) асноўнай крэпасці складала каля 3,8 км. Унутраная частка складала ад 100 да 120 м. Тут было размешчана 250 дамоў гараджан, разбитых на 24 кварталы.

Непасрэдна землянныя работы пачаліся 4 чэрвеня 1810 г. На працу сагналі тысячы беларускіх прыгонных селян і салдатаў, узбоеных рыдлёўкамі і тачкамі.

У гэтыя часы з'яўлялася спецыяльная прафесія - грабар. Прыхын грабарствам займаліся не толькі мужчыны, але і кабеты.

Менавіта беларускія грабары выкапалі адзін з першых у Еўропе канал Агінскага, які звязваў у XVIII ст. басейны Балтыйскага і Чорнага мораў.

Пасля захопу Беларусі Расійскай імперіяй грабарская праца стала адной з візітных картак беларускага прыгоннага селяніна. Тысячи грабароў па загаду рускага цара спачатку разбурывалі і знеслі славутыя беларускія гарады Бярэсце і Бабруйск, а потым пабудавалі на іх месцы Брэсцкую і Бабруйскую крэпасці.

У другой палове XIX ст. беларускія грабары ўручную насыпалі тысячу вёрстай чыгуных шляху на неахопных просторах Расійскай імперыі.

На будаўніцтва Бабруйскай крэпасці прыгналі прыгонныя селяні з Магілёўскай, Мінскай і Чарнігаўскай губерняй. У ліпені 1811 г. крэпасць была ўрочыста адкрыта як ваенны аб'ект. Падчас вайны з Напалеонам у 1812 г. крэпасць вытрымала чатырохмесячную аблогу французаў.

Другі этап разбудовы крэпасці гэта 1812-1836 гг. Да 1820 г. зрабілі яшчэ 17 баstrychnau і форт "Фрыдрых Вільгельм" (1822 г.). Усе будынкі мелі аздабленні фасадаў элементамі класіцызму. У 1826 г. тут адбылося выступленне дзекабрыста Палатаўскага палка пад кіраўніцтвам працяршчыка С.І. Труса.

Бабруйская крэпасць

Пасля паўстання дзекабрыстаў тут была зроблена катаржная турма. Пасля паўстання 1863-1864 гг. тут зняволена каля дзвюх тысяч паўстанцаў.

У 1868 г. Бабруйскую цытадэль перавялі з першага класа абаронадольнасці ў другі, у 1886 г. яе пераўтварылі ў вайсковы склад. У 1873 г. Лібава-Роменская чыгуунка прыйшла праз тэрыторыю крэпасці і падзяліла яе на дзве часткі.

У 1897 г. цытадэль канчаткова ліквідавалі як вайсково-

бурсалася і зараз знаходзіцца ў заняпадзе.

У канцы XVIII ст. на месцы старажытнага беларускага горада Брэст-Літоўска вырашылі пабудаваць вялікую цытадэль. Першыя планы будаўніцтва прапаноўваліся ў 1797 і 1807 гадах, але не былі реалізаваныя. У 1830 г. новы план крэпасці пропанавалі ваенныя інжынеры К.І. Оперман, Н.М. Малецкі і А.І. Фельдман. Спачатку разбурылі гісторычны цэнтр Брэста, пакінуў толькі некалькі будынкаў манастыроў і храмаў, якія прыстасавалі пад патрэбы крэпасці. Новы горад пабудавалі на адлегласці 2 км ад мяжэй умацаванняў. Першыя будаўнічыя працы пачаліся ў 1833 г., а праз тры гады ўрачыста заклалі першыя камені будчай крэпасці.

1 чэрвеня 1836 г. заклалі падмуркі абарончай казармы ў Цытадэлі - цэнтральнай астраўной часткі фартэцыі. У падмуркі казармы ўмуравалі бронзовую дошку ў гонар імператара Мікалая I і куфэрак з 21 манетай. 26 красавіка 1842 г. крэпасць афіцыйна стала вайсковым аб'ектам Расійскай імперіі.

Яна складалася з галоўнай часткі - Цытадэлі і трох дадатковых умацаванняў, якія прыкрывалі яе з трох бакоў. Валынскае умацаванне абараняла Цытадэль з поўдня, Цярэспальскае - з захаду і Кобринскае - з поўначы і ўсходу. Агульная плошча крэпасці складала 4 кв. км. Рэкі Мухавец і Заходні Буг, а таксама абводдныя каналы ўтварылі чатыры асобныя астравы.

Найбольш абароненай часткай крэпасці была цэнтральная частка - Цытадэль. Гэта была замкнёная двухпавярховая абарончая казарма ў выглядзе шматкутніка даўжынёй 1,8 км з магутнімі вонкавымі цаглянымі сценамі таўшчынёй каля 2 м. Цытадэль мела больш за 500 артылерыйскіх казематаў, якія маглі ўтрымліваць гарнізон з 12 тысяч салдат з усімі прыпасамі. У двары Цытадэлі знаходзіліся будынкі арсенала, інжынернага праўлення, Белага палаца і гарнізоннай царквы. Праз чатыры брамы (Брэсцкую, Холмскую, Цярэспальскую і Белацощукскую) і магістралі Цытадэль быў злучаны з акальнымі умацаваннямі.

Цярэспальская фартэцыя мела чатыры землянныя бастыёны-люнеты, Кобринская - чатыры бастыённыя фарты з трывыми равелінамі, Віленская - два бастыённыя фарты з двума равелінамі. Усе фартэцыі былі абружаны абводнымі каналамі і абарончымі валаў вышынёй 10 м. Галоўная крэпасць мела даўжыню болей за 6,4 км. 21 мост злучаў прадмесці ўмацаванняў з крэпасцю. Пазней, у 1869-1872 гг. з мягтай прыкрыцца паўночна-заходнія часткі крэпасці на адлегласці 1 км ад яе пабудаваны форт "Граф Берг".

Брестская крепость

У 1878 г. вакол крэпасці зрабілі лінію дадатковых умацаванняў з дзвеяці фартоў, размешчаных на адлегласці 3-4 км адзін ад другога. Гэта былі земляныя ўмацаванні з казематамі і артылерыйскім батарэямі.

Кожны форт мог размісціць да 250 салдат і да 20 гармат. Даўжыня абарончых збудаванняў Брестской крепости дасягнула да 30 км.

У 1912 г. прынялі рапшэнне паширыць крапасныя ўмацаванні. За 6-7 км ад Цытадэлі вырашылі зрабіць новы пояс умацаванняў з 14 фартоў і 21 абарончага пункта. Да пачатку Першай сусветнай вайны лінія абароны мела 14 фартоў, 21 прамежкавы абарончы пункт, 5 абарончых казарм, 7 порахавых паграбоў і 38 артылерыйскіх батарэй.

У першыя месяцы вайны дабудавалі 5 фартоў, якіх не паспелі скончыць да пачатку вайны. Да вясны 1915 г. крэпасць была цалкам падрыхтавана да абароны.

Аднак у жніўні 1915 г. пад цікам нямецкай арміі рускія войскі пакінулі крэпасць без вясеных дзеянняў. Перад адыходам,noch'z 12 на 13 жніўня яны ўзарвалі большасць фартоў, спалілі драўлянія масты і крапасныя будынкі.

З сакавіка 1918 г. у будынку Белага палаца бальшавікі падпісалі з Германіяй сепаратныя Брестскія дагавор, паводле якога частка Беларусі разам з Брестам пераходзіла да нем-

цаў.

З 1921 па 1939 г. у крэпасці знаходзіўся польскі ваенны гарнізон дзясятак акругі польскай арміі. З 14 па 17 верасня тут бараніліся польскія атрады ад нямецкай танкавай дывізіі генерала Гудэрэяна. У выніку баёў частка Цытадэлі была разбурана. 22 верасня 1939 г. крэпасць заняла Чырвонае армія, часткі якой знаходзіліся тут да 22 чэрвеня 1941 г. Гарнізон крэпасці колікасцю больш за трох тысяч чалавек абаранялі крэпасць на працягу месяца. Амаль усе будынкі крэпасці, якія мелі гістарычную ці мастацкую каштоўнасць былі знішчаны.

У лістападзе 1956 г. у частцы абарончай казармы Цытадэлі быў створаны Музей абароны Брестской крепости. У 1965 г. крэпасць атрымала званне "Крэпасць-герой", і было прынята рапшэнне пра яе рэстаўрацию і музеефікацию. У 1971 г. быў адкрыты мемарыял "Брестская крэпасць-герой".

У канцы XVIII - пачатку XIX ст. планавалі пабудаваць і Гродзенскую крэпасць. Паводле плану царскіх генералаў хацелі знішчыць і гістарычны цэнтр Гродна. На месцы Новага і Старога замкаў планавалі пастаўіць артылерыйскую батарэі, тэрыторыю кляштара францысканцаў займала перадмастое вартаўне ўмацаванне "Тэт-дэ-пон". Квартал Гарадніцу наогул хацелі затапіць з дапамогай чатырох плацін.

ннюю частку Гродзенскіх умацаванняў, а ў 1919-1920 гг. іх ініцыятывы спрабавалі здзейсніць польскія войскі, але беспаспяхова. У гады Другой сусветнай вайны фашисты выкарыстоўвалі форт №12 як месца масавых знішчэнняў мясцовых жыхароў.

С зменай ваенай тактыкі ў часе Першай сусветнай вайны Беларусь з поўдня на поўнач парэзала стужка нямецка-рускіх акопаў і бліндажаў, сляды якіх захаваліся да нашых дзён. Каб выкапаць іх, акрамя салдат, быў прызначніты сотні тысячай беларускіх сляян-грабароў.

Лінія нямецка-рускага фронту пераразвала Беларусь з поўначы на поўдзень з 1915 па 1918 г. Найбольш грунтоўна мураваныя ўмацаванні рабілі немцы. Безліч нямецкіх бетонных скобішчаў і ДАП-аў, аплюшных акопаў, насыпаў ад быльых вузакалек, магутных апор ад мастоў праз рэчкі не могучы і зараз не ўразіць. Вельмі добра нямецкія ДАП-ы захаваліся ў Івацэвіцкім раёне ў Выханочы. У розных месцах тут ацалелі бетонныя скрынкі ДАП-аў, якія маюць палутары-маторычныя сцены і вузкія вокны-байніцы. Шмат іх на схіле Агінскага канала, які раздзяляе вёску на дзве часткі.

Мясцовыя краязнаўцы называюць гэтае месца "Выгоницкая фартэця" і праноўніць прызнаць яе гістарычна-культурнай каштоўнасцю. Рэшткі нямецкіх ДАП-аў засталіся і на тэрыторыі Крэўскага замка, які трапіў у першую лінію нямецкай абароны і быў амаль знішчаны абстрэламі рускай артылерыі. Таксама шмат нямецкіх ўмацаванняў засталося на тэрыторыі Пастаўскага раёна. Яны прадстаўлены траншэямі, акопамі і дойгатэрміновымі ўмацаваннімі крапкамі (ДУК). Немцы стварылі тут дзве, а месцамі і трэ, лініі абароны. Кожная паласа мела 2-3 траншэі, якія быў накрытыя

стралковымі шчытамі, навесам з бярвенні, якія ахоўвалі салдат ад асколкаў. На камандных вяршынях ставілі жалезабетонныя бліндажы - ДУК-і. У некаторых месцах іх сабрана на невялікай па плошчы мясцовасці ад 20 да 30 збудаванняў.

Іх памеры: даўжыня - 8-15 м, шырыня 3-5 м, таўшчыня сцен - каля 50 см. Некаторыя цалкам закапаныя ў зямлю, іншыя ўзышацца над мясцовасцю. Каля вёскі Дукі, пад Паставамі іх налічваеца каля 25. Яшчэ адзін умацаваны раён знаходзіцца каля аэрапорту Варанец і Доўжа на мяжы з Мядзельскім раёнам.

У 1915 г. практична быў разбураны горад Смаргонь, дзе праходзілі некалькі месяцаў цяжкія бітвы.

Руская армія не мела бетону для будаўніцтва сваіх умацаванняў і таму рабіла іх толькі з дрэва (шматнакатныя бліндажы, доўгатэрміновыя агнявыя пункты, капаніры і інш.), таму да нашых дзён яны не захаваліся.

Так у в. Залессе пад Смаргонню знаходзіцца рускія могілкі, дзе пахаваны салдаты загінуўшыя падчас газавай атакі немцаў 20 ліпеня 1916 г. У добрым стане знаходзіцца нямецкія могілкі ў Пінску. Аднак у большасці гэтыя пахаванні закінутыя і чакаюць адпаведнага добраўпарадкавання.

У 2014 г. у айчыннай картаграфіі з'явіўся ўнікальны гістарыграфічны дакумент. "Белкартаграфія" выпусліла "Карту войсковых пахаванняў Першай сусветнай вайны".

Упершыню на карту Рэспублікі Беларусь нанесены агульныя пахаванні, індывідуальныя пахаванні, брацкія могілкі, памятныя мясціны змагчымымі захаваннямі, мясціны быльых пахаванняў, мясціны перазахаванняў. Пазначана і нацыянальная прыналежнасць могілак (аўстрыйская, нямецкая, руская, мусульманскія, інтэрнацыянальныя). Адзначаны стан пахаванняў (дагледжаныя, раскапаныя, закінутыя, тыя, пра стан якіх звесткі адсутнічаюць).

На звестках, на сённяшні дзень на тэрыторыі Беларусі захавалася 248 месцаў пахаванняў Першай сусветнай

войны. З іх: 127 - аўстра-германскіх, 69 - рускіх, 52 - зменшаныя. Але гэтае лічба не канчатковая.

Наступствы вайны для беларускага народа наслілі трагічныя хараства: не менш як 900 тысяч жыхароў Беларусі было мабілізавана ў расійскую армію, каля 1,5 мільёна сталі бежанцамі і пакінулі яе тэрыторыю, яшчэ амаль 2 мільёны чалавек апынуліся ў зоне нямецкай акупациі.

Яшчэ адзін цікавы вайсковы аб'ект - аэрапорт быў збудаваны ў 1912-1913 гг. на ўсходнім беразе г. Ліды. За лета 1912 г. вайсковыя будаўнікі пад кіраўніцтвам генерал-маёра І.А. Канабіха пабудавалі склады авіацыйнай мэмесці, казармы, падстэрэшкі, уладкавалі ўзлётна-пасадачную паласу, папярэдне сабраўшы ўсе камяні. Да канца 1913 г. з'явіліся майстэрні, жылыя дамы для афіцэраў, вялізны (90x40x40 м) драўляны, на металічным каркасе, элінг, вышка-прычал для дырыжабляў.

Спланавана дарожка для разгону і пасадкі аэрапланаў шырынёй каля 100 м, і пабудаваны таксама падстэрэшкі для самалётаў. Лідскі аэрапорт нядайна азначаў стогадовы юбілей і зараз з'яўляецца важным вайсковым аб'ектам паветраных узброеных сіл Беларусі.

У часы Расійскай Імперыі ўлады абыякава, а то і варожа, ставіліся да беларускіх замкаў - спадчыны ВКЛ. Так, спалены падчас вайны 1812 г. Мірскі замак стаяў у руінах. Руіны Навагрудскага замка мясцовыя ўлады пераўтварылі ў гарадскі сметнік.

Цікавы лёс напаткаў і замак Гедзіміна ў Лідзе. У 1878 г. лідскія ўлады звярнуліся да генерал-губернатара па дазвол знесці замковыя муры, але той не дазволіў. У верасні 1882 г. пытанне праз знішчэнне замка разглядала гарадская дума, а пасля пажару 1891 г. яго пачалі ламаць без усялякіх дазволаў.

Інфармацыя пра гэты вандалізм дайшла да Імператарскай археалагічнай камісіі ў Санкт-Пецярбурзе, якая з'яўмілася аховай помнікаў архітэктуры. У Ліду накіравалі знакамітага рэстаўратара і архітэктара Пятра Пакрышкіна, які аглядзеў замак, замалываў яго муры і зрабіў шмат фотаздымкаў. Дзякуючы яму, разбураць замак перасталі. У 1903 г. Лідскае гарадское грамадскае управлінне звярнулася да генерал-губернатара з просьбай выдзеліць на рамонт замка 1943 рублі 2 капейкі з дзяржаўнай казны. У 1906 г. генерал-губернатар Любімаў падтрымаў гэту пропанову і звярнуўся ў Міністэрства фінансаў, якое ў кастрычніку 1908 г. грошы выдзеліла, і ў 1909 г. адбыліся рамонтныя работы, прычым акрамя звычайных рабочых, з мэтай эканоміі грошай працавалі зняволенныя з Лідскай турмы. У выніку прыбрали тэрыторыю замка і ўмацавалі замковыя муры і верхнія часткі сцен атынкавалі цементнай рошчынай. У Першую сусветную вайну замак не пацярпеў.

Алег Трусаў

Пяць гродзенскіх фартоў

Іркуцкі ансамбль "Крывічы" стаў лаўрэатам "2-га Фестывалю мастацтваў беларусаў Свету"

1-шы Фестываль мастацтваў беларусаў Свету праходзіў у 2011 годзе ў рамках XX Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску".

Тады беларусы з 12 краін прадставілі сваю творчасць. Ансамбль "Крывічы" з Іркуцка таксама прыняў удзел у тым мерапрыемстве і атрымаў Дыплом лаўрэата фесту.

І вось, у 2014 г., праз трэх гадоў, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ізноў вырашила сабраць лепшыя калектывы з дыяспары разам і правесці "2-гі Фестываль мастацтваў беларусаў Свету".

У гэты раз Фестываль праходзіў 12-14 верасня, падчас імпрэз, прымеркаваных да Дня горада Менска.

Форум сабраў амаль 250 суродзічаў з 18 краін: Аргентыны, Бельгіі, Арменіі, Нямеччыны, Казахстана, Іспаніі, Кыргызстана, Італіі, Малдовы, Мексікі, Літвы, Латвіі, Расіі, Польшчы, Украіны, Эстоніі, Швейцарыі і Францыі.

Расію на гэтым мерапрыемстве прадстаўлялі Іркуцкі ансамбль "Крывічы", а таксама творчыя калектывы з Томска, Цюмені, Сыктывкара, Масквы і салістка з Новасібірска.

Усе калектывы пасялілі ў новай камфортнай гасцініцы "Спорт-тайм", таму жывучы па суседстве, і, сустракаючыся на сняданках, мы хутка перазнаёміліся адзін з адным. Безумоўна многія сустракаліся ўжо і не першы раз. Так

13 верасня горад

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Дзяржаўная установа
Рэспубліканскі цэнтр нацыянальнай культуры

ДЫПЛОМ

Ансамблю аўтэнтычнай песні
Моладёжага клуба "Крывічы"
(г. Іркуцк, Расія) членамі краінскай волічы
Галіна

Лаўрэату
II фестывалю мастацтваў
беларусаў Свету
(г. Мінск, 12 – 14 верасня 2014 г.)

у творчай намінацыі
"вакальны гурт

Дырэктар *M.T. Рыбакоў*

С. Мінск, 2014

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

што атмасфера была сяброўскай і творчай (на рэпетыцыі той ці іншай групы паддзягваліся і іншыя ўдзельнікі "паслушаць"). Акрамя гэтага, фармат Фесту быў пабудаваны досыць цікава. Акрамя штодзённых экспкурсій, быў і штодзённыя выступленні.

12 верасня ўсе калектывы разбілі на 5 груп і павезлі ў розныя раённыя цэнтры. Нашай групе (куды акрамя нас быў ўключаны творчыя калектывы з Цюмені, Масквы, Казахстана, Іспаніі і Мексікі) пачасціла патрапіць у Стоўбцы, а таксама наведаць Музейны комплекс "Акінчыцы", дзе нарадзіўся класік беларускай літаратуры - Якуб Колас. Пасля змястоўнай экспкурсіі мы выступалі ў выдатным раённым Доме культуры. Праўда, сам канцэрт пачаўся пазнавата. Мы выйшлі на сцэну толькі ў 22:00. Я нават пажартаваў, што мы толькі прыляцепі і, улічваючы розніцу ў часе - 6 гадзін, у нас у Іркуцку ўжо 4 гадзіны ночы, нам бы паспаць, а нас спяваць "прымушаюць". Мой жарт спадабаўся гледачам. Мы выканалі некалькі старадаўніх беларускіх песень, сабраных намі ў этнографічных экспедыцыйных па беларускіх вёсках Іркуцкай вобласці. Кожную песню я каментаваў. Зала нас сустракала вельмі добра. Пасля выступу да нас падхадзілі шматлікія жыхары Стоўбцаў і распавядалі, што іх бацькі спявалі падобныя песні.

13 верасня горад

Менск адзначаў свой 947 год нараджэння. Нашы калектывы зноў разбілі на групы і організавалі цікавую экспкурсію, а таксама "пазменнае" выступленне на галоўнай плошчы горада каля Палаца спорту. Час выступлення "замежных" ансамблей быў з 12 да 19 гадзін. Наша група з Расіі выступала апошнім з 16:00 да 19:00. Ну а мы, Ансамбль аўтэнтычнага спеву "Крывічы" выступалі "на графіку" ў 18:00. У гэты раз нам дазволілі выкананьці дзве песні.

Пляшоўка перад Палацам спорту вельмі вялікая і была проста "усеяна" людзьмі. Але, не гледзячы на святочны настрой і як, здавалася бы, не-

скай дыяспары".

Акрамя ўдзелу ў Фестывалі ў нас прайшлі некалькі творчых сустэрэч.

15 верасня мы быўлі гасцямі Моладзевага форуму "Мова нанова", дзе распавялі пра Іркуцк, Байкал, беларускія сібірскія вёскі і праспявалі адну песню.

18 верасня мы прынялі ўдзел у Творчай сустэрэчы са студэнтамі Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта і выканалі некалькі песен сумесна з Полацкім ансамблем аўтэнтычнага спеву "Варган".

20 верасня мы прынялі ўдзел у імпрэзе Беларускага нацыянальнага абаруду "Багач",

абходнасць співаць песні "павесялей", мы выступішы ў сваім амплуа... знайшлі і сваіх прыхільнікаў. З усіх канцёр кричалі нам: "Брава!" І да таго ж, аказваецца адмыслова паслушаць нас, прыйшла група моладзі, якая таксама захапляе аўтэнтычным спевам. Але больш за ўсё нас здзвівала адна пажылая жанчына. Пасля нашага выступлення, яна падышла да нас і адзрэмандавалася: "Я - Бараноўская Галіна Мікалаеўна - іркуцянка! Нарадзілася, вырасла і ўсю маладосць пражыла ў Іркуцку. Затым выйшла замуж за беларуса і перехала ў Менск. Уже некалькі гадоў не была на сваёй радзіме. Калі начула па радыё, што ў Менск прыязджае ансамбль з Іркуцка і будзе выступаць, я прыйшла на гэты канцэрт. Зраніцы чакала на ваш выступ. І добра, што дачакала. Мне так спадабаўся ваше выступленне. Яно было самым лепшым. Такія вы співаце прыгожыя песні. Не дарма кажуць, што Іркуцк - гэта культурная стаўліца Сібіры! Я ганаруся што нарадзілася ў гэтым горадзе і што вы мае землякі!!" - Такія слова пачуць было вельмі

прыемна.

Мы абмяняліся каардынатамі з гэтай жанчынай. Галіна Мікалаеўна аказалаася да таго ж выдатным мастаком-графікам. Яна прасіла нас наладзіць узаемадносіны з Культурным цэнтрам Аляксандра Вампілава, і пры неабходнасці гатава аддаць некалькі сваіх прац у гэты Цэнтр.

14 верасня ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі падводзіўся вынік Фестывалю

і ва ўрачыстай абстаноўцы ўручаліся Дыпломы. Мы атрымалі два Дыпломы. Адзін - Дыплом лаўрэата "2-га Фестывалю мастацтваў беларусаў Свету" ў намінацыі "Вакальны ансамбль". Другі - Дыплом ад Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь уручылі Іркуцкай гарадской моладзевай арганізацыі "Моладзевы клуб

"Крывічы" "...за значныя дасягненні па арганізацыі і рэалізацыі праектаў па папулярызацыі беларускай культуры ў краінах пражывання белару-

скую арганізавала Беларуская грамадская арганізацыя "Студэнцкае этнографічнае таварыства" ў Музеі класіка Беларускай літаратуры - Янкі Купалы, у вёсцы Вязанцы, пад Менскам. Мы там таксама спявалі і танчылі!

Вось такая творчая падзялка ў нас атрымалася!!!

Алег Рудакоў,
удзельнік моладзевага
клуба і ансамбля
аўтэнтычнага спеву
"Крывічы".

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі,
Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубіцкі,
Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслав Суднік,
Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

**Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі**

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісаны да друку 6.10.2014 г. у 10.00. Замова № 2621.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 5600 руб., 3 мес.- 16800 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.